Επιστροφές στη Ρουάντα: Τρία σημεία για τη βιομηχανία των απελάσεων και τον φυλετικό καπιταλισμό

Δεν μπορείς να επιστρέψεις κάπου όπου δεν έχεις βρεθεί ποτέ. Κι όμως, στις 16 Νοεμβρίου 2026, η Ελλάδα, η Γερμανία, η Αυστρία, η Δανία και η Ολλανδία ανακοίνωσαν ότι ξεκινούν διαπραγματεύσεις με τη Ρουάντα για τη δημιουργία του πρώτου ευρωπαϊκού «κόμβου επιστροφών» εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκεί σχεδιάζουν να μεταφέρουν ανθρώπους των οποίων τα αιτήματα ασύλου έχουν απορριφθεί και για τους οποίους έχει εκδοθεί απόφαση απομάκρυνσης, αλλά η επιστροφή στη χώρα καταγωγής τους δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί. Η πρώτη δομή υπολογίζεται ότι θα έχει δυναμικότητα περίπου εκατό ανθρώπων, με στόχο οι μεταφορές να αρχίσουν μέσα στο 2027.

Η λέξη «επιστροφή» συγκαλύπτει τη βασική λειτουργία του σχεδίου: την αναγκαστική απέλαση σε μια χώρα με την οποία δεν έχουν κανέναν γεωγραφικό, κοινωνικό ή ιστορικό δεσμό.

Πρόκειται για μια πυκνή συνάντηση ανάμεσα στη φυλετικοποίηση, την αποικιακή βία, τις βιομηχανίες συνόρων και την εκμετάλλευση και διαίρεση του κόσμου της εργασίας: μια χαρακτηριστική στιγμή του σύγχρονου φυλετικού καπιταλισμού.

1// Οι αποικιακές γεωγραφίες των βίαιων εκτοπισμών

Η επιλογή της Ρουάντα εγγράφεται σε μια μακρά αποικιακή και ιμπεριαλιστική γεωγραφία των σχέσεων Ευρώπης και Αφρικής. Η ίδια η χώρα, την περίοδο της αποικιοκρατίας στην Αφρική, υπήρξε τμήμα της Γερμανικής Ανατολικής Αφρικής και στη συνέχεια πέρασε υπό βελγική διοίκηση έως την ανεξαρτησία της το 1962. Τα χρόνια της αποικιοκρατίας η εκμμετάλευση της εργασίας, των υποδομών και του εδάφους γινόταν με καταναγκαστική εργασία και εξορύξεις. Αλλά τα ευρωπαϊκά κράτη διατηρούν (ακόμα) την δύναμη να διαχωρίζουν, να ταξινομούν και να ιεραρχούν ανθρώπους και τόπους, ενώ τα κράτη της Αφρικής -μεταξύ άλλων- πληρώνονται για να διαθέτουν το έδαφος και τις υποδομές τους. Η οικονομική και γεωπολιτική ανισότητα μεταφράζεται στην τεχνοκρατική γλώσσα ως «αμοιβαία επωφελής συνεργασία».

Μέσω τέτοιων συμφωνιών, η Ρουάντα αποκτά χρηματοδότηση, υποδομές, συμβάσεις και μια κάποια διεθνή πολιτική αναγνώριση. Τα ευρωπαϊκά κράτη αγοράζουν γεωγραφική απόσταση και εκ-τοπίζουν μαζί με τους ανθρώπους, τη νομική και πολιτική ευθύνη για όσα θα τους συμβούν. Στην

πραγματικότητα το αντικείμενο τέτοιων συμφωνιών είναι η ίδια η δικαιοδοσία: ποιο κράτος θα κάνει τη βρώμικη δουλειά, ποιο δίκαιο θα εφαρμόζεται και σε ποια απόσταση από την ευρωπαϊκή δημόσια σφαίρα θα ασκείται η ευρωπαϊκή βία.

Η αποικιακή γεωγραφία είναι αναπόσπαστη από την λογική του φυλετικού καπιταλισμού καθώς η άνιση αξία των ανθρώπων συνδέεται με την άνιση αξία των τόπων. Ο ευρωπαϊκός χώρος πρέπει να προστατευθεί, ενώ ο αφρικανικός χώρος καθίσταται διαθέσιμος για την απόθεση των φυλετικοποιημένων «πλεονάζοντων πληθυσμών».

2// Βιομηχανίες συνόρων

Τόσο ο έλεγχος των συνορών όσο και οι μηχανισμοί απελάσεων αποτελούν μια εξαιρετικά δαπανηρή υλική υποδομή: κέντρα κράτησης, αεροπορικές μεταφορές, συνοδείες, αστυνομικές επιχειρήσεις, ψηφιακά συστήματα, νομικές υπηρεσίες και μηχανισμοί επιτήρησης συγκροτούν μια επικερδή βιομηχανία.

Το βρετανικό σχέδιο για τη Ρουάντα είχε πάγιο κόστος £715 εκατομμύρια χωρίς να πραγματοποιηθεί ούτε μία εξαναγκαστική μεταφορά. Μόνο τέσσερις άνθρωποι μετακινήθηκαν εθελοντικά. Εάν το πρόγραμμα είχε εφαρμοστεί, το λειτουργικό κόστος για τους πρώτους 300 ανθρώπους, θα έφτανε τα £541 εκατομμύρια επιπλέον της αρχικής δαπάνης, περίπου £1,8 εκατομμύρια ανά άνθρωπο. Το ιταλικό πρόγραμμα στην Αλβανία έχει συνολικό προϋπολογισμό €671,6 εκατομμύρια. Κάθε διαθέσιμη θέση στις αλβανικές εγκαταστάσεις κόστισε πάνω από €153.000. Στο Ναουρού, η Αυστραλία προϋπολόγισε A$604 εκατομμύρια για έναν εξωεδαφικό μηχανισμό που αφορούσε περίπου εκατό ανθρώπους - σχεδόν A$5,8 εκατομμύρια ανά άνθρωπο για έναν χρόνο. Κυβερνήσεις τρίτων χωρών, κατασκευαστικές εταιρείες, ιδιωτικοί φορείς κράτησης, εταιρείες ασφάλειας, αεροπορικές επιχειρήσεις, σύμβουλοι και τεχνολογικοί πάροχοι αποκομίζουν έσοδα από την κατασκευή και τη διατήρηση της δυνατότητας απέλασης. Ταυτόχρονα, η διατήρηση των υποδομών, των συμβάσεων και του μηχανισμού απομάκρυνσης κοστίζει ακριβά ακόμη και όταν δεν χρησιμοποιείται.

Τί αγοράζεται, όμως, με αυτά τα υπέρογκα ποσά ανά άτομο; **Τί θα κερδίσει η Ελλάδα αν μέσα στο 2027 απελαθούν 20 άνθρωποι** –τόσοι της αναλογούν αν μοιραστούν οι 100 θέσεις στις πέντε χώρες- στη Ρουάντα; Αξίζει να δαπανηθούν εκατομμύρια ευρώ δημόσιου χρήματος για να “απαλλαγεί” η χώρα από 20 μετανάστες το 2027, ή έστω 50 το 2028 ή 150 το 2029;

Και αυτά την ίδια στιγμή που το Υπουργείο Εργασίας καταγράφει τεράστιες ανάγκες σε εργατικό δυναμικό και η κυβέρνηση εγκρίνει για το 2026 **94.240 θέσεις εργασίας για “πολίτες τρίτων χωρών”** οι οποίες δεν καλύφθηκαν. Η ΕΛΣΤΑΤ κατέγραψε 52.231 κενές θέσεις κατά το πρώτο τρίμηνο του 2026. Οι συνδικαλιστικές εκτιμήσεις αποτυπώνουν πολύ μεγαλύτερη έκταση των ελλείψεων με την Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων στον Επισιτισμό–Τουρισμό να υπολογίζει περίπου 80.000 κενές θέσεις μόνο στον τουρισμό και την εστίαση.

Αυτό που αγοράζεται με αυτά τα υπέρογκα ποσά που δαπανώνται στις βιομηχανίες απέλασης είναι

ένα θέμα συνόρων, είναι πειθάρχηση, φόβος, ρατσισμός και επισφάλεια –με ολέθριες συνέπειες για τις κοινωνίες στο σύνολό τους, για τους ταξικούς αγώνες και φυσικά για τους ίδιους τους μετανάστες και τις μετανάστριες.

3// Θέαμα συνόρων, απελάσιμότητα και φυλετικός καπιταλισμός

Η πρώτη αυτή δομή θα έχει εκατό θέσεις. Για τη δημιουργία της κινητοποιούνται πέντε κυβερνήσεις, υπουργικές συναντήσεις, διεθνείς διαπραγματεύσεις, κοινές διακηρύξεις, συνεντεύξεις Τύπου και ένας ολόκληρος δημόσιος λόγος περί «ανάκτησης του ελέγχου». Η δυσαναλογία ανάμεσα από τη μία στην έκταση της πολιτικής κινητοποίησης και του κόστους αυτών των υποδομών και από την άλλη στον αριθμό των μεταφερόμενων ανθρώπων βρίσκεται στην καρδία του τρόπου που λειτουργεί το συνοριακό θέαμα.

Ένα θέαμα που απευθύνεται πρώτα και κύρια στις ευρωπαϊκές κοινωνίες παράγοντας, ακόμα μια φορά, φόβο, ρατσισμό και την ιδέα της μετανάστευσης ως απειλής. Ως φυλετικοποιημένο, επικίνδυνο, πλεονάζον, λαθραίο σώμα που εισβάλει στο υποτιθέμενα ομοιογενές εθνικό σώμα και για την απομάκρυνση του οποίου κάθε δαπάνη, κάθε θεσμική εκτροπή θεωρείται αναγκαία. Οι κυβερνήσεις εμφανίζονται ταυτόχρονα ως προστάτες και εγγυητές της ασφάλειας και της συνοχής αυτού του εθνικού σώματος.

Το θέαμα απευθύνεται και στο σύνολο του μεταναστευτικού πληθυσμού. Η ισχύς της απέλασης, όπως έγραφε ο Νικολας Ντε Τζενοβα, δεν εξαρτάται από το πόσοι τελικά απελαύνονται: βρίσκεται στη διαρκή πιθανότητα απέλασης και τον φόβο που αυτή προκαλεί. Οι λίγοι/ες που συλλαμβάνονται, κρατούνται ή απελαύνονται λειτουργούν ως δημόσιο παράδειγμα για τους πολλούς που παραμένουν. Με τη Ρουάντα, ο ορίζοντας της απελασιμότητας διευρύνεται: η απειλή δεν είναι πλέον μόνο η πιθανότητα απέλασης στη χώρα καταγωγής, αλλά και η πιθανότητα απέλασης σε οποιαδήποτε χώρα μπορεί να εξαγοραστεί ως “εταίρος”.

Στόχος τέτοιων συμφωνιών, είναι, να καταστούν οι μετανάστες/ριες υποκείμενα και αντικείμενα του φόβου, όπως έγραφε ο Ετιεν Μπαλιμπάρ. Αυτός ο φόβος εισχωρεί βαθιά στην καθημερινή ζωή: στις γειτονιές, στις κοινωνικές σχέσεις, στους χώρους εργασίας. Παράγει προνόμια και αποστέρηση, διαχωρισμούς και συγκρούσεις, πειθαρχεί την εργασία. Ακόμη περισσότερο, απομακρύνει τον ορίζοντα των ταξικών αγώνων, καθώς ακριβώς απέναντι στον φόβο του φυλετικοποιημένου ξένου, χτίζεται η κοινότητα του ενιαίου έθνους, συσκοτίζοντας τόσο τις σχέσεις εκμετάλλευσης όσο και τις ταξικές αντιθέσεις που την διατρέχουν. Η εθνική ταύτιση υποκαθιστά, έτσι, την ταξική αλληλεγγύη. Τέτοιες συμφωνίες παράγουν, εντέλει, το υπέδαφος πάνω στο οποίο ανθεί ο φυλετικός καπιταλισμός: πάνω στις διαιρέσεις και τις ιεραρχήσεις των εργατών/ριων και στην αποδυνάμωση των κοινών αγώνων και διεκδικήσεων.

Σημειώσεις

Investigation into the costs of the UK-Rwanda Partnership, Report – Value for money, Home office Department, 1 Mar 2024
https://www.nao.org.uk/reports/investigation-into-the-costs-of-the-uk-rwanda-partnership/?utm

Breakdown of Home Office costs associated with the MEDP with Rwanda and the Illegal Migration Act 2023, Report, Home Office, 2 December 2024
https://www.gov.uk/government/publications/medp-with-rwanda-and-the-illegal-migration-act-associated-costs/breakdown-of-home-office-costs-associated-with-the-medp-with-rwanda-and-the-illegal-migration-act-2023?ftag=MSF0951a18&utm

Italy's Albanian migrant hub cost seven times more than home facility, report says, Reuters, 24 July 2025
https://www.reuters.com/world/italys-albanian-migrant-hub-cost-seven-times-more-than-home-facility-report-says-2025-07-24/

Chapter 3 - Integrity of service arrangements and their value for money, Parliament of Australia
https://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/Senate/Legal_and_Constitutional_Affairs/Offshoreprocessing2025/Report/Chapter_3_-_Integrity_of_service_arrangements_and_their_value_for_money?utm

Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 35/27.11.2025, ΦΕΚ Α΄ 241/29.12.2025,
https://www.taxheaven.gr/circulars/51756/praxh-ypoyrgikoy-symboylioy-ar-35-ths-27-11-2025?utm

Ποιοι κλάδοι έχουν τις περισσότερες ελλείψεις εργαζομένων, capital.gr, 4 Ιουλίου 2026,
https://www.capital.gr/oikonomia/4002716/poioi-kladoi-exoun-tis-perissoteres-elleipseis-ergazomenon/?utm

80.000 κενές θέσεις σε τουρισμό και εστίαση «καίνε» τη σεζόν, ertnews, 01 Μαίου 2026,
https://www.ertnews.gr/eidiseis/80-000-kenes-theseis-se-tourismo-kai-estiasi-kaine-ti-sezon/?utm

Ντε Τζένοβα,Ν. (2025). *Μεταναστευτική «παρανομία» και απελασιμότητα στην καθημερινή ζωή*, στο "Οριακές Αντιστάσεις. Προς μια κριτική προσέγγιση της μετανάστευσης." επιμ. Καμπούρη & Λαφαζάνη, Εκδόσεις Αντίποδες.

Balibar, E. (2009). Europe as Borderland. *Environment and Planning D: Society and Space*, *27*(2), 190-215. https://doi.org/10.1068/d13008

***Πηγή φωτογραφίας:** Veer Mickey Shah / Unsplash(Free to use uder the Unsplash licence)